

Eten en gegeten worden

NME-LES VOOR GROEP 3 EN 4
OP SPEELBOERDERIJ ELSENHOVE

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Leerdoelen en lesinhoud	4
3. Organisatie van de les	5
4. Algemene informatie	8

Bijlagen

- A. Gedragsregels op de boerderij
- B. Brief aan de begeleiders
- C. Opdrachten 'Eten en gegeten worden'
- D. Boekenlijst

AANTEKENINGEN

---

1. Inleiding

“Tjee wat eet een koe veel!!! Een groepje leerlingen stapelt hooi op een wip. Andere kinderen zijn aan het puzzelen om te kijken wat mensen allemaal maken van varkens. Weer anderen doen een spel waarbij ze ontdekken dat eten en bewegen met elkaar te maken heeft. Op speelboerderij Elsenhove zijn de leerlingen druk bezig met de les ‘Eten en gegeten worden.’

Op school hebben de kinderen al nagedacht over waar ons eten vandaan komt. Wat is hun lievelings boerderijdier? Wat gebruiken mensen van dat dier? Op de boerderij krijgen de kinderen allerlei doe-opdrachten, waarmee ze ontdekken dat ons voedsel van de boerderij komt en welke dieren daarvoor zorgen. Door actief te leren, onthouden ze beter wat ze geleerd hebben. Terug op school bespreken de leerlingen wat ze gedaan en geleerd hebben.

DOE HET ZELF LES

‘Eten of gegeten worden op de boerderij’ is een ‘doe het zelf les’. Voorafgaand aan het bezoek zorgt u voor begeleiders en bereidt u de les voor in de klas. De educatief medewerker van NME Amstelveen geeft een instructie over de les op de kinderboerderij. Daarna bent u zelf verantwoordelijk voor de uitvoering van de les. De kinderen gaan onder begeleiding van een ouder in groepjes de opdrachten doen. Het is praktisch als u zelf geen groepje heeft, zodat u rond kunt lopen en zo nodig kunt helpen.

U kunt de educatief medewerker tijdens de les altijd aanspreken voor vragen. In deze handleiding geven wij u informatie over de voorbereiding en verwerking van de les op school en over de inhoud van de les op de kinderboerderij.

2. *Leerdoelen en lesinhoud*

De leerlingen leren met ervaringsgerichte activiteiten waar ons eten vandaan komt.

HOOFDDOELEN:

- Kinderen ontdekken dat hun voedsel van dieren en planten komt.
- Kinderen leren dat hun voedsel op een boerderij wordt geproduceerd.
- Kinderen ontdekken dat van één dier meerdere producten kunnen komen.

NEVENDOELLEN:

- Kinderen leren dat je veel van een dier kunt gebruiken.
- Kinderen leren dat er verschillende rassen landbouwhuisdieren bestaan.
- Kinderen ervaren dat er een relatie is tussen voeding, beweging en gewicht.
- Kinderen ontdekken dat planten in verschillende seizoenen geoogst moeten worden.
- Kinderen leren het verschil tussen intensieve en scharrelveehouderij.

Doelgroep

De les 'Eten en gegeten worden' is bedoeld voor groep 3 en 4 van het basisonderwijs.

Samenvatting van de les

LOCATIE	ACTIVITEIT	TIJDSINDICATIE	BEGELEIDING
School	Vorbereiding: woordweb; filmpjes	30 minuten	Leerkracht
Speelboerderij Elsenhove	Ontvangst en introductie	10 minuten	Educatief medewerker van NME Amstelveen
Speelboerderij Elsenhove	Opdrachten doen	105 minuten	Leerkracht en ouders/ begeleiders
Speelboerderij Elsenhove	Afsluiting	5 minuten	Educatief medewerker van NME Amstelveen
School	Verwerking: Kringgesprek; ontbijt	Minimaal 15 minuten	Leerkracht

3. *Organisatie van de les*

De boerderijles 'Eten en gegeten worden' bestaat uit een voorbereiding op school, een opdrachtenles op de boerderij en een verwerking op school. Tijdens de voorbereiding op school bespreekt u met de kinderen wat ze weten over de boerderij, over boerderijdieren en wat wij eten van de boerderij.

Op de speelboerderij maken de leerlingen opdrachten waarmee ze spelend leren wat wij van boerderijdieren eten en wat de boerderijdieren zelf eten. In de verwerking op school delen de kinderen de opgedane kennis en ervaring, zodat het geleerde beter onthouden wordt.

Vorbereiding op school

De kinderboerderijles 'Eten en gegeten worden' wordt in de klas voorbereid. De eerste 3 activiteiten zijn de minimale voorbereiding. Als u nog tijd heeft, kunt u de laatste 2 activiteiten als extra voorbereiding doen.

- U maakt met de kinderen een woordweb met plaatjes op het digibord. De boerderij staat centraal op het digibord. De namen en plaatjes van de boerderijdieren en groenten zet u bij het maken van het woordweb om de boerderij heen. De producten die wij eten van deze dieren worden daar weer omheen gezet. Bij het maken van het woordweb stelt u de kinderen vragen. Laat ze even nadenken, voordat u kinderen aanwijst.

Voorbeeldvragen: Welk boerderijdier vind jij het leukst en waarom? Wat eet dat dier? Wat eten wij van dat dier? Wat is jouw lievelingseten? Waar is die maaltijd van gemaakt? Wat is van een dier? En wat niet? Waar komt het eten dat niet van een dier is vandaan? Kan iemand mij vertellen hoe zo'n stuk land waar bijvoorbeeld een aardappel op groeit eruit ziet?

- U bekijkt met de kinderen de korte filmpjes 1.2.3 en 4. Tijdens de les op de boerderij wordt de informatie hieruit gebruikt.
  1. Ga naar schooltv.nl en bekijk het filmpje: 'hoe eet een schaap' kauwen en herkauwen (1.09 min)
  2. Ga naar schooltv.nl en bekijk het filmpje: 'koeien melken' werken op de boerderij (2.32 min)
  3. Ga naar schooltv.nl en bekijk het filmpje: 'De aardappel' hoe groeit een aardappel (0,47 min)
  4. Ga naar youtube.com en bekijk het filmpje: 'wat eet de koe' (juf in het groen) (1,14 min)

Als u tijd heeft kunt u ook onderstaande korte filmpjes bekijken.

5. Ga naar schooltv.nl en bekijk het filmpje: 'kaas' kinderen maken van melk kaas (1,57 min)
6. Ga naar schooltv.nl en bekijk het filmpje: 'zelf wol spinnen' van schapenvacht tot bolletje wol (2.05 min)

- Bespreek met de kinderen de regels van de boerderij. De kinderen zijn op bezoek bij de boerderij. De dieren zijn de baas op de boerderij. Vraag de kinderen wat de dieren wel en niet leuk vinden. *De dieren mogen niet gevoerd worden, tenzij het bij een opdracht hoort. De dieren vinden het niet leuk als kinderen achter ze aan rennen of als ze opgepakt worden.*

ALS EXTRA VOORBEREIDING:

- Zelf boekjes lezen over de boerderij (zie bijvoorbeeld de boekenlijst in bijlage D).
- Het spelletje: 'Wat weet jij van dieren?'

Ga met de leerlingen naar buiten. Verdeel het schoolplein in twee vakken; het JA vak en het NEE vak.

Stel de vraag. Laat de kinderen even nadenken. Vraag ze daarna zo snel mogelijk naar het goede vak te rennen.

Vragen:

- Een koe is een planteneter
- Een koe heeft haren
- Een varken is een boerderijdier
- Een leeuw is een boerderijdier
- Een koe is een wild dier
- Een hond is een huisdier
- Een koe geeft melk
- Een kip heeft 4 poten
- Etc.

PRAKTISCHE VOORBEREIDING VAN HET BEZOEK AAN DE BOERDERIJ

Verdeel de klas in 6 groepjes. Zorg voor één begeleider voor elk groepje. Neem als het lukt zelf geen groepje, dan kunt u zelf rondlopen en bijspringen als dat nodig is. Regel ook vervoer naar de boerderij. Vertel de kinderen dat ze kleren en schoenen aantrekken die vies mogen worden. Vraag zo nodig om regenkleding en laarzen mee te nemen.

Vertel de begeleiders wat er van hen verwacht wordt. U kunt ze de brief voor de begeleiders geven (bijlage B), zodat ze zich kunnen voorbereiden op het bezoek aan de boerderij. Het bezoek duurt ongeveer 2 uur (exclusief reistijd). Daarnaast kunt u tijd inplannen om met uw klas naar de speeltuin te gaan.

Bezoek aan de boerderij

De docent, de leerlingen en de begeleiders worden door de educatief medewerker van de kinderboerderij ontvangen. Hij/zij geeft een korte instructie over de les en legt de regels op de boerderij uit. Daarna gaat de klas met een begeleider in groepjes aan het werk. De groepjes rouleren langs de opdrachten. Elk groepje krijgt een opdrachtenboek. De groepjes starten bij een koelkast waar verschillende producten in liggen. De kinderen kiezen een product uit. Dan bedenken ze bij welk dier dit product hoort en gaan daar naartoe. Alle kinderen krijgen een kaart met een puzzel erop. Bij iedere opdracht beantwoorden de kinderen een vraag voor de puzzel. Bij de afsluiting komt de hele groep weer bij elkaar en wordt er met de medewerker van de kinderboerderij kort nabesproken.

Verwerking in de klas

De les 'Eten en gegeten worden' bespreekt u na in de klas tijdens een kringgesprek.

Vragen die u kunt stellen zijn:

Hoe vonden jullie het op de boerderij? Wat hebben jullie gedaan?

- Welke dieren en planten heb je gezien? Wat eten die dieren?
- Welk dier vond jij het leukst, gekst, opvallendst?
- Welke producten eten dieren die jij ook eet?
- Welke producten eten wij die gemaakt zijn van planten en dieren?
- Weinig beweging maakt dik?

Als u meer tijd heeft, kunt u aanvullend het onderstaande klassenontbijt organiseren.

Klassenontbijt

U kunt met de kinderen een gezamenlijk ontbijt houden. Vraag iedereen een gezond product voor het ontbijt van thuis mee te nemen. Met alle producten van thuis kunnen ze een lopend buffet samenstellen. Laat ze even kort nadenken in groepjes wat ze mee zouden kunnen nemen. Bespreek voor het ontbijt van een aantal producten van welk dier of plant het product komt. Duur: ca. 1 uur.

4. *Algemene informatie*

Natuur- en Milieueducatie Amstelveen

NME locatie: Speelboerderij Elsenhove

Bankrasweg 1, 1183 TP Amstelveen,
Telefoon: (020) 545 71 64 (locatie Elsenhove)

NME locatie: Raadhuis

Laan Nieuwer-Amstel 1, 1182 JR Amstelveen,
Telefoon: (020) 540 45 54 (locatie Raadhuis)

E-mail: nme@amstelveen.nl, website: www.natuurmilieuweb.nl

Speelboerderij Elsenhove

PARKEREN

Er is een parkeerplaats op loopafstand van de boerderij

OMGAAN MET DE DIEREN

De dieren op de kinderboerderij krijgen van de verzorgers geschikt voer. Daarom een dringend verzoek om zelf géén eten voor de dieren mee te nemen. Zo blijven de dieren gezond en worden ze niet lastig en opdringerig. De dieren vinden het niet leuk als kinderen heel hard schreeuwen of achter de dieren aan gaan rennen. Kinderen doen dit vaak uit enthousiasme, het is daarom ook leerzaam om bij de voorbereiding de kinderechte vragen wat dieren wel/ niet leuk vinden. Als kinderen er van te voren over nadenken, weten ze het antwoord al en voorkomen we stress bij de dieren.

DE SPEELTUIN

Na het uitvoeren van de opdrachten bent u vrij om met uw klas de speeltuin in te gaan. De kinderen vinden het heerlijk om hier te spelen, wij vragen u wel om goed toezicht te houden op de kinderen. Laat geen blikjes, papiertjes, sigarettenpeuken e.d. slingeren (dit is giftig voor de dieren). Er zijn voldoende afvalbakken om het terrein netjes te houden. Ziet u iets dat niet in orde is aan de speeltoestellen? Geef het door aan een van de beheerders van Elsenhove.

ETEN EN DRINKEN

U kunt iets te eten of drinken kopen in gebouw 'de Pappot' bij de speeltuin. 'De Pappot' is in principe open vanaf 10.00 uur. Als u gebruik maakt van een consumptie van 'de Pappot' kunt u gebruik maken van de picknicktafels in de speeltuin. Als u zelf eten en drinken meeneemt moet u een ander plekje zoeken om dit te nuttigen. (om de andere bezoekers ook de ruimte te geven om hun kopje koffie te drinken).

KEURMERK

Speelboerderij Elsenhove heeft het keurmerk 'Zoönosen verantwoord bedrijf'. In de voorwaarden staat o.a. dat bezoekers niet in aanraking komen met mest van dieren. Met het keurmerk laat Elsenhove zien serieus om te gaan met infectieziekten die van dieren overdraagbaar kunnen zijn op mensen (zoönosen). Dit betekent dat de kinderboerderij voldoet aan een verantwoord beleid t.a.v. hygiëne. De voorwaarden om dit keurmerk te ontvangen kunt u nalezen op www.gddeventer.com > zoeken > invullen: keurmerk zoönose. Risicogroepen zijn: zwangere vrouwen en mensen met een verminderde weerstand, met een hartklepafwijking of mensen die in het verleden een hartoperatie hebben ondergaan.

BIJLAGE A

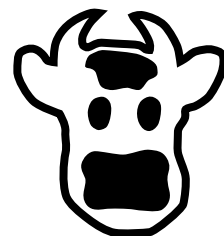
Gedragsregels op de boerderij

Boerderij Elsenhove

GEDRAGSREGELS OP DE BOERDERIJ

- ① Dieren niet voeren.**
- ② Niet achter dieren aanrennen.**
- ③ Geen dieren oppakken.**

Brief aan de begeleiders

‘Eten en gegeten worden’

Les op Speelboerderij Elsenhove

FIJN DAT U MEE GAAT HELPEN!

Wilt u deze informatie van tevoren goed doorlezen, zodat u weet hoe u de kinderen kunt helpen tijdens het bezoek aan Speelboerderij Elsenhove?

De kinderen zijn op school in groepjes verdeeld. Het is de bedoeling dat u een groepje begeleidt bij het uitvoeren van de opdrachten over de boerderij.

Na een korte inleiding van de educatief medewerker van Elsenhove krijgt ieder groepje een opdrachtenboek en een puzzelkaart.

U gaat met de kinderen naar de koelkast. Daar kiezen de kinderen een product uit. Samen bedenkt u bij welk dier dit product hoort. Dan gaat u samen met de kinderen op zoek naar de houten koeienkop met het nummer van de opdracht. Hier leest u of een van de kinderen de opdracht voor. Als de opdracht klaar is gaat u terug naar de koelkast, legt het product terug en kiest een nieuw product.

TIPS:

- Lees de opdrachten rustig en vriendelijk voor. Het gaat om een prettige sfeer.
- Neem voor elke opdracht de tijd. Lukt het niet om alle opdrachten te doen is dat geen probleem. Probeer om wel de puzzelkaart in te vullen met de kinderen.
- Geef de kinderen de gelegenheid de opdrachten zoveel mogelijk zelf uit te voeren.
- Ga gerust in op spontane ontdekkingen van de kinderen. Er is alle tijd!
- Lees niet alles in één keer achter elkaar voor, maar behandel vraag na vraag.
- Vóór elke vraag of uit te voeren opdracht staat een stip in de kantlijn.
- Zorg ervoor dat het hele groepje bij elkaar blijft en voer de opdracht als groepje uit. Wees vooral in het begin heel consequent in het bij elkaar houden van het groepje. Herinner de kinderen aan die afspraak. Blijf ook na afloop als groepje bij elkaar.
- Leg het opdrachtenboek na afloop op de afgesproken plaats terug.
- Het allerbelangrijkste is de sfeer. Daar kunt u aan meehelpen. In een prettige sfeer wordt het bezoek aan de kinderboerderij een fantastische ervaring.

Alvast hartelijk bedankt voor uw inzet!

De opdrachtkaarten

Opdracht 1

Ga op zoek naar de houten koeienkop met een '1'

Handen wassen voordat je aan deze opdracht begint !

Uit de koelkast...:
 Wat hebben jullie je meegenomen uit de koelkast? (*rol tarwekoekjes*)
 Wijs de tarwe aan in de vierkante meter tuin.
 Tarwe is rijp als het bruin is. Is de tarwe nu rijp?
 De tarwe in de koker die aan de muur hangt is rijp.
 Als de tarwe rijp is, wordt het geoogst.
 Daarna haalt de boer de korrels uit de tarwe.
 Kijk eens in het bakje. Zo zien tarwekorrels eruit.

→ Waar gebruik je tarwe voor?
 Eet jij wel eens tarwe? Kijk eens naar de koekjes uit de koelkast.
 Blijt een korrel door. Welke kleur heeft die korrel van binnen? (*wit*)
 Wat maken wij van tarwe? Kies het goede antwoord:

- Brood (*goed*)
- Frietjes
- Chocola

Tarwe

De opdrachtkaarten

Van tarwe tot meel
Pak de vijzel. Doe een paar tarwekorrels in de vijzel.
Probeer om de beurt de tarwekorrels fijn te maken.
Kijk in het andere bakje. Dat is meel.

Van tarwe naar brood
Leg de foto's in de goede volgorde.
Begin bij 'tarwe' en eindig bij 'brood'.

Voor de puzzelkaart:
Van tarwe maken mensen _____?
Schrijf je antwoord bij cijfer 2 op de puzzelkaart.

Ga terug naar de koelkast voor je volgende opdracht.

Nog meer vertellen?

- Meel malen met de vijzel kost veel tijd. De molenaar kan in de molen beter meel malen dan wij, dan krijg je heel fijn meel zoals je kan zien in het bakje.
- Veel dieren eten ook graag tarwe, zoals bijvoorbeeld de kip en de kalkoen.

Tarwe

De opdrachtkaarten

Opdracht 2

Ga op zoek naar de houten koeienkop met een '2'

Uit de koelkast...:
 Wat hebben jullie meegenomen uit de koelkast? (*wortel*)
 Wat heeft de wortel met het konijn te maken?
 (*Konijnen vinden wortels heel lekker*)

➔ **Konijn aaien**
 Jullie mogen heel voorzichtig het konijn aalen.

➔ **Wat eet een konijn?**
 In de groene bak ligt eten. Wat eet het konijn?
 Naast het hok van het konijn staat een voerbakje.
 Doe het voer dat gezond is voor het konijn in dit voerbakje.
 Gooi het voer daarna terug in de groene bak en kijk op de onderkant van het voerbakje.
 (*Daar staat wat het konijn eet.*)

Konijn

*De opdrachtkaarten***Vraag voor de puzzelkaart:**

Een wild konijn woont niet in een _____?

Schrijf je antwoord bij cijfer 1 op de puzzelkaart.

Ga terug naar de koelkast voor de volgende opdracht.

Nog meer vertellen?

- Het konijn mag nu niet gevoerd worden omdat de boer het konijn al eten heeft gegeven. Als het konijn al dit voer ook nog opeet, eet het konijn meer dan hij opmaakt met bewegen en dan wordt hij te dik. Ook voor een konijn is het niet gezond om dik te zijn.
- Konijnen kunnen veel verschillende groenten eten, maar altijd met kleine beetjes tegelijk, anders kunnen ze ziek worden.

Konijn

De opdrachtkaarten

Opdracht 3

Ga op zoek naar de houten koeienkop met een '3'

Uit de koelkast...:
 Wat hebben jullie meegenomen uit de koelkast? (*koeienvla*)
 Waarvan wordt vla gemaakt? (*koeienmelk*)
 Vind jij melk lekker?

➔ **Wat eet een koe?**
 Wat eet een koe in de zomer als zij in de wei loopt?
 (*gras, krachtvoer*)
 Wat eet een koe in de winter als zij in de stal staat?
 (*hooi, kuilgras, maïs, krachtvoer*)

Een koe is heel groot en zwaar. Een koe weegt 650 kg, dat is ongeveer evenveel als alle kinderen van de klas bij elkaar!

Hoeveel zou ze dan elke dag eten?
 Daar gaan we achter komen bij de wip.

Aan één kant van de wip ligt de hoeveelheid hooi die een koe elke dag eet. Hoeveel kinderen moeten aan de andere kant op de wip staan om de wip in evenwicht te brengen?
 Zoveel eet een koe elke dag.

Koe

De opdrachtkaarten

BEGELEIDER: De volgende opdracht is bij de NEPKOE.

Koeien melken

Hoe gaat dat melken? Weten jullie dat? De koe vindt het niet zo leuk als we op haar gaan oefenen, daarom hebben we deze nepkoe hier neergezet. Daarop mogen jullie proberen hoe je een koe kan melken. Trek maar aan de spenen en knijp erin. Komt er (nep)melk uit?

Nog meer vertellen?

- Wat eten en drinken we nog meer van koeien?
(bv.: vlees, boter, yoghurt)
Voor wie maakt de koe de melk?
(voor haar kalf)
- De koe heeft één uier met 4 spenen waar de melk uitkomt.

Vraag voor de puzzelkaart:

Waar komt de melk van een koe uit _____?
Schrijf je antwoord bij cijfer 4 op de puzzelkaart.

Ga terug naar de koelkast voor de volgende opdracht.

De opdrachtkaarten

Opdracht 4

Ga op zoek naar de houten koeienkop met een '4' bij het kippenhok bij de geitenweide.

Uit de koelkast..:
 Wat hebben jullie meegenomen uit de koelkast? *(een ei)*
 Wat eten mensen nog meer van kippen? *(vlees)*
 Kijk goed naar de kippen. Wat doen ze om aan eten te komen? *(pikken, krabben)*

➔ **Regenwormen foppen**
 Loop verder naar achteren richting de bijenstal.
 Bij de volgende koeienkop '4' gaan we wormen zoeken.
 Regenwormen komen boven de grond als het regent.
 Weten jullie waarom? *(Ze wonen in gangen onder de grond en verdrinken als hun gangen vol met regenwater lopen.)*

Heb je weleens een vogel op de grond zien trappelen tijdens of net na een regenbul? De regenwormen komen dan ook naar boven. Misschien omdat ze denken dat het regent. Gefopt!

KIP

De opdrachtkaarten

Probeer ook eens om de regenwormen te foppen.
Trappel op de grond als een vogel, werkt het?

Steek daarna allemaal een stok in de grond. Sla tegen de stok.
Wie krijgt er een regenworm boven de grond?

Nog meer vertellen?

- Klippen vinden regenwormen lekker.
Weten jullie wat kippen nog meer eten?
(tarwe/graan, maïs, groente- en fruit(afval).)
- En wat drinken kippen?
(water)

Vraag voor de puzzelkaart:

Wat drinkt een kip _____?

Schrijf je antwoord bij cijfer 3 op de puzzelkaart.

Ga terug naar de koelkast voor de volgende opdracht.

De opdrachtkaarten

Opdracht 5

Ga op zoek naar de houten koeienkop met een '5'

Uit de koelkast...:
Wat hebben jullie uit de koelkast meegenomen? (*spek*)
We eten niet alleen vlees van het varken. We gebruiken het varken voor nog heel veel andere dingen.

➔ **Wat is van een varken gemaakt?**
Kijk in de groene bak.
Zoek een rustig plekje waar je deze opdracht kunt maken.

Kijk naar de foto's op de kaartjes.
In welke producten zit iets van een varken?
Zoek deze producten bij elkaar.
Op de achterkant van de kaartjes staat een puzzel.
Als de puzzel klopt heb je alles goed geraden.

Varkenen

De opdrachtkaarten

Vraag voor de puzzelkaart:

Wat geeft licht en kan van een varken gemaakt worden _____?

Schrijf je antwoord bij cijfer 10 op de puzzelkaart.

Ga terug naar de koelkast voor de volgende opdracht.

Nog meer vertellen?

- Een ander woord voor varkenshok, is varkenskot.
- Denk je dat dit varken blij is met haar hok?
Kijk eens goed naar haar verblijf:
  - Is het verblijf groot genoeg?
  - Kan zij goed bewegen? Dat is belangrijk voor haar slanke lijn.
  - Kan zij lekker wroeten? Dat vinden varkens heel fijn.
  - Is er speelgoed voor het varken?

(Dit varken heeft een mooi verblijf. Niet alle varkens in Nederland hebben zo'n fijn verblijf. Hun verblijf is klein en ze kunnen niet wroeten.)

De opdrachtkaarten

Opdracht 6

Ga op zoek naar de houten koeienkop met een '6'

Uit de koelkast..:
Wat hebben jullie meegenomen uit de koelkast? (*geitenyoghurt*)
Waar wordt geitenyoghurt van gemaakt? (*van geitenmelk*)
Waar komt de geitenmelk uit? (*uit de spenen*)
Kijk goed: Hoeveel spenen (tepels) heeft een geit? (*twee*)

➔ **Verschillende geiten**
Kijk naar het plaatje van de honden hieronder ('uitleg rassen').

Bron: dierenpensioenexcellent.nl

Geit

BEGELEIDER: Wijs een van de honden aan en vraag: Welk dier is dit? Wijs nog een hond aan en vraag het nogmaals.

De opdrachtkaarten

Welke dieren staan op deze foto? (*allemaal honden*)

Zien de honden er hetzelfde uit? (*nee*)

Welke verschillen zien jullie? (*bv.: kleur en lengte van de vacht, kop, grootte*).

Blaffen ze ook anders? (*ja*)

De honden zijn van verschillende rassen daarom zien ze er anders uit.

Kijk nu naar de gelten. Zijn zij ook van verschillende rassen? (*ja*)

Kijk naar de onderstaande foto's.

Zoek een Nederlandse Toggenburger in de wei.

Ga naar de Nederlandse Toggenburger toe en borstel haar.

Nederlandse bonte geit

De melkgeit werd ook wel de koe van de armen genoemd. Geeft ongeveer 500 liter melk per jaar.

Nederlandse Toggenburger

Een kruising tussen de uitgestorven Drentse geit en de Zwitserse Toggenburger. Rond 1930 gefokt voor de melk.

Witte geit

De oorsprong van de witte geit ligt in Zwitserland. In 1905 zijn dieren naar Nederland gehaald om de melkproductie te verbeteren.

Vraag voor de puzzelkaart:

Een geit heeft _____ spenen.

Schrijf je antwoord bij cijfer 5 op de puzzelkaart.

Ga terug naar de koelkast voor de volgende opdracht.

Nog meer vertellen?

- Gelten kun je melken en van die melk kun je kaas maken. Alleen de kaas die van geltenmelk is gemaakt, ziet er anders uit dan de kaas van koelenmelk. Geltenkaas is namelijk witter. En dat terwijl gelten en koelen hetzelfde voedsel eten. Dit heeft te maken met hoe het voedsel in de maag van de koe en de geit verteerd wordt. Daarom is kaas van koelenmelk geel en is geltenkaas wit.

Geit

De opdrachtkaarten

Opdracht 7

Ga op zoek naar de houten koeienkop met een '7'

Uit de koelkast..:
 Wat hebben jullie meegenomen uit de koelkast? (*schapenkaas*)
 Waar wordt schapenkaas van gemaakt? (*schapenmelk*)

➔ **Vertering bij schapen**
 Kijk goed naar de schapen. Zien jullie wat de schapen eten? (*gras*)

BEGELEIDER: kijk op de achterkant van deze kaart.
 Vertel het verhaal of laat een van de kinderen het verhaal vertellen.

➔ **Zien jullie een schaap herkauwen?**
 Wat betekent dat 'herkauwen'? (*opnieuw kauwen*)
 Tel hoe vaak een schaap kauwt voordat ze doorslikt.
 Waarom doet een schaap dat? (*om het gras te kunnen verteren*)
 Wie kan het beste een herkauwend schaap nadoen? Kijk goed!
 Waarom kan een schaap wel gras eten en mensen niet?
 (*omdat een mens maar één maag heeft en niet kan herkauwen – zie je het al voor je*)

SCHAAP

De opdrachtkaarten

Voelbox
 Ga terug naar de Rietgans, daar zien jullie 4 gekleurde voeldozen staan.
 Voel met je handen in de dozen.
 Wat voel je? (*vachten*)
 Welke vacht is van het schaap?
 Wat kunnen mensen van schapenwol maken? (*wollen kleren*)

Nog meer vertellen?

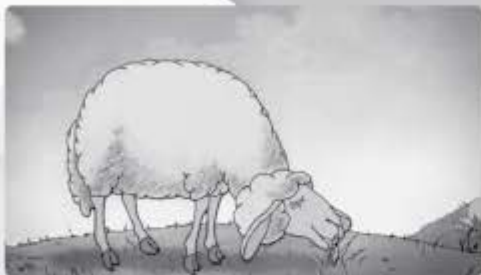
- Schapen worden in het voorjaar geschoren. Anders krijgen ze het veel te warm.
- Boerderijdieren die herkauwen zijn: schaap, geit en koe.
- Ezels, paarden en konijnen eten ook gras, maar die verteren het op een andere manier.

Vraag voor de puzzelkaart:
 Nog een keer opnieuw kauwen heet _____?
 Schrijf je antwoord bij cijfer 9 op de puzzelkaart.

Ga terug naar de koelkast voor de volgende opdracht.

SCHAAP

De opdrachtkaarten

Schapen eten gras. Al dat harde groen is moeilijk te verteren.

Daarom hebben herkauwers zoals schapen een extra maag, de pens. Die dient als een tijdelijke opslagruimte.

In de pens wordt het voer door miljoenen bacteriën afgebroken. Dat zijn speciale, goede bacteriën.

Om het voer nog verder af te breken spuugt het schaap kleine deeltjes uit. Dan kauwt hij het nog eens, met heel veel spug, en dan slikt hij het opnieuw door.

Het kan wel anderhalf of twee dagen duren voordat het voer zo sappig is dat het verteerd kan worden.

Nadat de bacteriën het voer hebben afgebroken, vinden de voedingsstoffen uit het groen hun weg naar de darmen.

Via de darmen komen de voedingsstoffen in hun bloed terecht en zo worden ze door hun hele lijf verspreid.

Kracht en energie uit hooi en gras. Ja, schaapjes, dat hebben jullie slim bekeken.

SCHAAAP

De opdrachtkaarten

Opdracht 8

Voor deze opdracht heb je niets nodig uit de koelkast, maar ga je wel zoeken naar de houten koeienkop met een '8' erop. Hier doen wij een spel.

LEES VOOR:
Op de grond zien jullie twee vakken, een 'ja-vak' en een 'nee-vak'. Ik stel een vraag. Denk je dat het antwoord 'ja' is, dan ga je naar het 'ja-vak'. Denk je dat het antwoord 'nee' is, dan ga je naar het 'nee-vak'. Ik vertel jullie, hoe jullie naar het vak gaan. Bv. Hinkelend, rennend, huppelend, achterult (*je mag natuurlijk als begeleider je eigen fantasie gebruiken*)

De vragen:

- (rennen) Wortel is gezond voor mij (*ja*)
- (hinkelen) Snickers is gezond voor mij (*nee*)
- (huppelen) Hool is gezond voor een koe (*ja*)
- (achterult) Snoepjes zijn goed voor een konijn (*nee*)

Van geltenkeutels worden dropjes gemaakt (*nee*)
 Klippen eten mulzen (*nee*)
 Konijnen drinken melk (*nee*)
 Van bewegen wordt je dik (*nee*)
 Paardenpoep noemen we vijlgen (*ja*)
 Van frisdrank word je dik (*ja*)
 Van tarwe maak je chocola (*nee*)

Ren je rot

De opdrachtkaarten

Van snoepen word ik dun (*nee*)
Buiten spelen is gezond (*ja*)
Appel is gezond voor een klp (*ja*)
Bijen eten honing in de winter (*ja*)

Vraag voor de puzzelkaart:
Hoe heet de speelboerderij waar jullie nu zijn _____?
Schrijf je antwoord bij cijfer 8 op de puzzelkaart.

Ga terug naar de koelkast voor de volgende opdracht.

Renjierot

De opdrachtkaarten

Opdracht 9

Ga op zoek naar de koeienkop met nummer '9' bij het bijenhuisje helemaal achter de geitenweide.

Uit de koelkast...:
 Wat hebben jullie meegenomen uit de koelkast? (*honing*).
 Waarom maken bijen honing? (*Bijen eten honing in de winter*).
 Wij eten ook honing. Wie vindt honing lekker?

Bijen leven in een grote groep. Ze wonen in een bijenkast. Aan het hoofd staat een koningin. Zij legt eieren. De andere bijen doen de rest van het werk, zoals het zoete sap (nectar) verzamelen uit de bloemen om daar honing van maken.

➔ **De bijendans**
 Bijen praten niet met elkaar zoals wij dat doen. Ze dansen om elkaar te vertellen waar de bloemen met nectar zijn. Die dans heet de bijendans. Op de vloer in het bijenhuisje kan je zien hoe de bijen dansen. Kan jij dansen als een bij? Doe om-de-beurt het bijendansje na. Is het gelukt?

De Bij

De opdrachtkaarten

Vraag voor de puzzelkaart:
Welk dier woont in een kast _____?
Schrijf je antwoord bij cijfer 11 op de puzzelkaart.

Ga terug naar de koelkast voor de volgende opdracht.

Nog meer vertellen?

- Als de zon schijnt, komen er bijen op zoek naar de nectar in de appelbloesem. Ze nemen dan eigenlijk 'per ongeluk' het stufmeel mee aan hun poten van de ene bloem naar de andere bloem. Zonder dat stufmeel kan de appelboom geen appel maken. Als er geen bijen waren dan hadden we dus geen appels. En geen bloemen. En geen zaden. Dan hebben we dus niet veel eten. Laten we dus met z'n allen heel zuinig zijn op bijen.

De Bij

BIJLAGE D

Boekenlijst

Onderstaand een voorbeeldlijst met boekjes over de boerderij. Misschien heeft u op school (nog) andere boeken over de boerderij.

AVI-START

Een dier voor Wies	- Martine Letterie
Een kip voor Toos	- Jaap de Vries (ill.)
Kaatje koe	- Ted van Lieshout

Avi M3

Boer Koen	- Martine Letterie
Job en de duif redden kip	- Evelien de Vlieger
Kip in een dip	- Erik van Os
De wei van koe	- Paul de Moor
Boer jan in de pan	- Erik van os
Een kip voor Pip	- Anne takens
Tok de kip	- Inge Bergh

AVI-E3

Pony Puck	- Nicolle Christiaanse
Schaap doet raar	- Vivian den Hollander

Avi M4

Dat paard leert het nooit!	- Lieneke Dijkzeul
Mijn eerste dierengroeiboek: Ik lees het zelf!:	
Boerderij De Bonte Bende	- Inge Bergh
Het erf van de oom van Adri	- Wouter Klootwijk
Kuik en vark	- Koos Meinderts

AVI-E4

Toos Soepkip	- Ynskje nnin Penning
--------------	-----------------------

COLOFON

Uitgave: NME Amstelveen,
Postbus 4, 1180 BA Amstelveen
Telefoon (020) 540 45 54
Telefoon locatie Elsenhove (020) 545 71 64

nme@amstelveen.nl
www.amstelveen.nl
www.natuurmilieuweb.nl

Ontwerp en uitvoering van de les: Stichting Veldwerk Nederland
Vormgeving docentenhandleiding: Papyrus Diemen

Maart 2015
© NME Amstelveen